לאתרא בישא הדין לא אתר כשר לבית דרע ואוף לא לסנצב תינין וגופנין ורומנין ומוי לית למשתי :
ו ועאל משה ואהרן מן קדם תורעמות קהלא לתרע משכן זמנא ואתרכינו על אפיהון ואתגלי איקר
שכינתא דיי להון : ז ומליל יי עם משה למימר : ח סב ית חוטר ניסיא וכנש ית כנישתא אנת ואהרן

פי' יונתן

אתנא . שטוא דורא ככתב ולא הנקודה : (ה) לנגוא . לנטוע :

בעל הטורים

חסר וי"ו שעיקר התרעומות היה על משה : ותאנה וגפן ורמון . ולהלן מקדים גפן דכתיב ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון . אלא בכל מקום מקדים גפן כדכתיב איש תחת גפנו ותחת תאנתו וכאן הקדים תאנה משום דסליק מפרש רמז למה שאמרו בכלו מטה שלי תאנה : והקהל את העדה . אלו המשורים הגדולים שבעדה והוא לא עשה כן אלא ויקהילו משה ואהרן את הקהל גדולים וקטנים :

רשב"ם

הראשון החדש שלסוף ארבעים שנה שהרי מת אהרן ואחריה בחדש החמישי בשנת ארבעים לצאת בני ישראל כדכתיב בפ' אלה מסעי : (ח) קח את

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) קח את המטה והקהל . אמר הרב בכור שור ולהכות בסלע קאמר לו שיקח המטה וזהו המעשה של בשלח דכתיב שם והכית בצור אלא שהיה מסדר שם איך פרנס ישראל במן ובשלו ובמים ואמר מפרש כל אחד במקומו ופרשיו חד מעשה הוא דהא כתיב התם ויקרא שם המקום מסה ומריבה ובפרשת זאת הברכה כתיב אשר נסיתו במסה תריבהו על מי מריבה . וגם כאן כתיב המה מי מריבת קדש מדבר צין והתם נמי כתיב ויסעו ממדבר סין והא דכתיב כאן ודברתם אל הסלע לאו לאפוקי שלא יכהו קאמר אלא ה"ק תדברו אל בני ישראל (אל) לפני הסלע כדי שיראו הדבר כשיכה שאני מוציא להם מים מצור החלמיש והם אמרו שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים כלומר למה מריבין עמי וכי אנו יכולין להוציא לכם מים מן הסלע הזה אם לא ע"י הקב"ה וא"כ דרך תפלה והקשה היה לכם לבקש ממנו ולא דרך מריבה ותלונה ולפי שהיה להם לפרש דבריהם יותר הקפיד הקב"ה עליהם ואמר יען לא האמנתם בי ולפי השמע השומע ממנה שאמר נוציא והיה להם לו' יוציא דמשמע יוציא הקב"ה וכן ייסד הפייט טעה בעצר והייט סיו"ד דיוציא עשר :

אור החיים

להם רמז כי ה' הוא העושה הנס ולזה הקפיד ה' ואמר לא האמנתם בי להקדישני וגו' . ח' ר"מ הכהן פי' שהקפדת ה' היתה על מאמר משה המן הסלע הזה וגו' וכוונת משה היתה לצד יכולתו אם לא בכח האדר וחשבו האנשים שלא יוכל ה' להוציא מים מן הסלע וזו היא שגגת משה והביא ראי' לפירושו ממה שאמר הכתוב כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו וגו' . ט' הר"י אלבו בספר העיקרים ישב שהקפדת ה' היתה על שלא נתעוררו משה ואהרן מעצמן להוציא להם מים והיו מרעידים שזה יורה מיעוט הבטחון וגו' . י' בעל מעשה ה' פי' כי היה ויכוח בין משה ובין ישראל שישראל היו רוצים להוציא להם מים ממקום אחר שאחרו אותו הם ולא רצה משה לדבר לאותו סלע שהפרו הם ונתכעס משה וזרק המט' בידו לא להכות אלא בכעס וכדרך מקרה הכה המט' בסלע וכו' יעש"ד הנה כל העשר' דרכים אינם מוציאים אותנו ידי חובת האמת ובא ולמד מה שטען רמב"ן על ג' מהם ודחאם ומה שטען רהב"ע על ג' אחרים ודחאם ואני טוען על השאר והם דרך ח' של רבינו חננאל שבחר לו רמב"ן שהקפדה היתה על שכינה לעצמו המעשה ואמר נוציא וגו' לא ידוע היה משה לשלוחו של מקום וכל מעשיו הגם בכח האל ולויהיה כי כחו של משה הוא הלא מגדולת העבד גדולת האדון נודעת בפרק מרובה ועוד הלא תמצא בפרשת בא אל פרעה אמר הכתוב ויקרא משה לכל ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו וגו' ולא אמר בשם ה' כי ודאי הדבר ידוע הוא כי הוא שלוחו של מקום ועוד במה שלפנינו מוכרח היה לו' נוציא לכם להיות כי הם המוציאים בדיבורם או בהכאתם שה' נתן ההוראה בידם ודרכו של הר"י אלבו אין דעתי הולמו כי אחר שראה משה שה' מנע מהם מים ונסתלק הבאר איך יגש להוציא מים עד אשר ידע דעת הבורא ב"ה ומי יאמר כי ה' חפץ ליסרם לזה הוכרח היה הדבר להשתפת לפני ה' וה' יעשה הטוב בעיניו ודרכו של בעל מעשה ה' עלה כולו

כלי יקר

אהרן אשר טוגא נפש ה' ודבריו כנלאי משוכלים כי לא פי' מה טיבו של מטה אהרן לכאן ואני אומר שבאמת כל' מוכיח שמטה זה היה מטה אהרן מדכתיב המטה משמע שידוע אשר טוגא למשמרת לפני ה' והוא היה סימן יבש שלא היה בו לחלוחית מים כלל ומ"מ הוציא פרח וציץ ואין פרח וציץ בלא מים אלא שהקב"ה גזר עליו שיוציא מים ומפליא ה' עליכם ע"י המים שהוציא בגזירת האל ית' ורצה הקב"ה שמטה יבש מטה אהרן ויראהו אל כל ישראל לומר כשם שהוציא ה' מים מן עץ יבש זה כך יוציא מים מצור החלמיש זה היבש וע"ש ודברתם אל הסלע ונתן טעמו כי כן מדבר אל הסלע שיעשה גם הוא כמו שעשה המטה הזה ויען כי לא פרח במקו' צוה הדבור שידבר משה אל הסלע ודאי הנוסח הוא שני טעות ונתן טעמו כי ונתן טעמם למעבר והוא שידבר אל הסלע ענין המטה שהוציא פרח ונתן טעמו כי במטה פרח ואין יש לחלוחי' מים וכאשר ישמע הסלע שהמטה כבר נתן טעמיו אז יעשה גם הוא כמוהו וע"י זה והוצאת להם מים מן הסלע רמז לדבר סלע כגימטריא עץ שילמד מן עץ יבש לעשות כמעשהו אבל לא לנס נסמת בו כלל . והשהכה בו מטה כתיב באשהו משמע במטה שלו הכה ולא במטה אהרן . ויקח משה את המטה מלפני ה' כאשר צוהו כי הבין זה מדקאמר המטה שידוע ולא אמר מטך והודיע לנו שרק קיחה זו היתה כאשר צוהו ה' אבל מה שעשה מכאן והלאה לא עשה כאשר צוהו ה' וענין חטא ההכאה הוא פי' מלינו לרז"ל בקריעת ים סוף כתיב ואתה הרם את מטך ונטה את ידך ופרשה זו לשון סילוק ופרעה אומר הרם את מטך וסלקהו ונטה את ידך ולא במטך לפי שהיו מרננים אחר המטה ואמרו שכל הניסים שעשה משה במטה הכל פי' דרך איזו כישוף שהי' לו במטה זה לפי שאנו רואין שאין כמו כי אם במטה זה לכך נא' הרם וסלק את מטך כדי להוציא מלבם ולכך נא' וירא ישראל את היד הגדול' ר"ל שראו שגם זה נעשה ביד ולא במטה לפיכך ויאמינו בה' ובמשה עבדו מכלל דעד השתא היו כנים לא מאמן בה' כי לא האמינו בה' ובנבואת משה עבדו לפי שהיה להם מקום לתלות הניסים במטה . והנה בעת הזאת זה ימים רבים לישראל שנקרע הים ודור זה לא ידעו אם משה משה הנס הוא בידו או במטהו וסברו כשם שכל הניסים נעשו במצרים במטה כך קריעת ים סוף וע"י שהכה לצור במטהו חזר והביא את ישראל בספק ההמונה שחזרו ואמרו שלא ע"י משה כל זאת אלא במטה שבו יש איזו צד כישוף ושם נאמר ואתה הרם את מטך ונטה את ידך נא' לשון הרמה וסילוק המטה ולשון נטיה ביד וע"י זה ויאמינו בה'

ספורנו

ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה . אמנם היתה גם על האל ית' כאשר העיד באמרו אשר רבו בני ישראל את ה' וזה היה באמרם למה העליתנו ממצרים : (ח) קח את המטה ודברתם אל הסלע . כבר רבו הדעות בענין חטא מי מריבה והיה ספק אצל רבים במה חטאו משה ואהרן שנכתב עליהם לא האמנתם מעלתם ומריתם ואם היתה כונת האל ית' שידברו בלבד אל הסלע מה ענין ללקיחת המטה ואם היה החטא על שהכה משה את הסלע שלא במצות שולחו במה חטא אהרן . אמנם כשנתבונן בענין המריבה ראוי שנחשוב שתהיה מצות האל בזה אל אופן שיכירו רשעת מריבתם והתודו את חטאתם ושבו ורפא למו כי לא יחפוץ במות המת ובכן נבין שבזה החטיאו משה ואהרן את כונת האל ית' ועל זה הענישם . אמנם המריבה עם משה היתה באמרו שהיתה הנהגתו בלתי שלמה במה שהביא אותם אל אותו החלק הרע מהמדבר ועל האל ית' היתה מריבתם באמרם שהוציאם מארץ נושבת טובה אל ארץ מדבר ולהודיעם את רשעם בזה התחייב שיהיה הנס מודיע שהשליח היה מנהיג בשלמות ושהמשלח היטיב בשליחותו ולא הרע כלל . והנה מיני הנסים המסופרים בכתבי הקדש על אחד מג' פנים . הא' הוא נס נסתר כמו ירידת המטר והתמלט מן החלאים ומן הצרות וזה המין מן הנסים ישיגוהו הצדיקים בתפלתם כענין ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך וכן ויתפלל משה בעד העם . והב' הוא נס נגלה לא יוכל הטבע לעשותו באותו האופן אבל יעשהו אחר תנועות רבות במשך זמן . וזה המין מן הנסים יעשהו האל ית' על ידי עבדיו עם הקדמת איזו תנועה מסודרת מאתו כענין השליכהו ארצה הרם את מטך והכית בצור ויזר חולתם . והג' הוא מין מן הנסים שלא יוכל הטבע לעשותו

בשום